

Česká republika
NÁLEZ
Ústavního soudu

Jménem republiky

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy senátu Jiřího Zemánka, soudce zpravodaje Pavla Rychetského a soudce Vojtěcha Šimíčka ve věci ústavní stížnosti **Mgr. H. H.**, zastoupené Mgr. Ondřejem Štefánikem, Ph.D., advokátem se sídlem Praha 1 – Nové Město, Petřská 1136/12, proti usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. března 2016 č. j. 21 Cdo 980/2016-193, rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 30. září 2015 č. j. 23 Co 296/2015-162 a rozsudku Obvodního soudu pro Prahu 1 ze dne 24. března 2015 č. j. 17 C 195/2012-126, za účasti **Nejvyššího soudu, Městského soudu v Praze a Obvodního soudu pro Prahu 1** jako účastníků řízení, t a k t o:

I. Usnesením Nejvyššího soudu ze dne 31. března 2016 č. j. 21 Cdo 980/2016-193 bylo porušeno základní právo stěžovatelky na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. března 2016 č. j. 21 Cdo 980/2016-193 se ruší.

III. Ve zbytku se ústavní stížnost odmítá.

O d ů v o d n ě n í:

I.

Vymezení věci

1. Ústavní stížností, jež byla Ústavnímu soudu doručena dne 20. června 2016, navrhla stěžovatelka zrušení v záhlaví uvedených rozhodnutí z důvodu tvrzeného porušení jejího základního práva na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“) a práva vlastnit majetek podle čl. 11 odst. 1 Listiny a čl. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě, jakož i ústavních principů obsažených v čl. 4 a 90 Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“).

II.

Shrnutí řízení před obecnými soudy

2. Stěžovatelka byla v minulosti zaměstnána u Hlavního města Prahy, kde vykonávala funkci zástupkyně ředitele Obvodního ředitelství Městské policie Praha 10. Dne 15. října 2002 se jí stal při výcviku strážníků pracovní úraz, když při našlápnutí na míč a následném pádu na zem utrpěla úraz pravého ramene. V době od 15. října 2002 do 7. září 2003 byla proto v pracovní neschopnosti a podstoupila léčbu. Následně od svého zaměstnavatele obdržela odškodné náhradou mzdy po dobu trvání pracovní neschopnosti, jakož i náhradou za bolest a ztížení společenského uplatnění.

3. V roce 2010 se u stěžovatelky zhoršila hybnost pravého ramene a začaly se projevovat jeho bolesti, jakož i bolesti krční páteře. V době od 29. března 2011 do 11. dubna 2012 byla stěžovatelka opět v pracovní neschopnosti a v říjnu 2011 dokonce podstoupila operaci pravého ramenního kloubu. Její pracovní poměr byl podle § 52 písm. d) zákona č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů, ukončen ke dni 31. srpna 2012 z důvodu nezpůsobilosti k výkonu práce strážníka městské policie, jež byla zjištěna na základě posudku vydaného poskytovatelem pracovnělékařských služeb. V něm byl jako převažující příčina pro přiznání invalidity uveden právě pracovní úraz ze dne 15. října 2002.

4. Rozsudkem Obvodního soudu pro Prahu 1 (dále též „soud prvního stupně“) ze dne 24. března 2015 č. j. 17 C 195/2012-126 byla zamítnuta žaloba stěžovatelky proti Hlavnímu městu Praha o náhradu škody z pracovního úrazu. Stěžovatelka požadovala přiznat na bolestném částku 2 400 Kč a na náhradě za ztížení společenského uplatnění částku 144 000 Kč, dále peněžitý důchod za dobu od 1. září 2012 do 30. září 2013 v celkové výši 481 390 Kč se zákonným úrokem z prodlení a do budoucna rovněž peněžitý důchod ve výši 37 030 Kč měsíčně. Po provedeném dokazování soud prvního stupně zjistil, že zhoršení zdravotního stavu stěžovatelky v roce 2010, následné ukončení pracovního poměru a přiznání invalidity I. stupně nejsou v příčinné souvislosti s pracovním úrazem ze dne 15. října 2002. Její zdravotní stav byl pro účely tohoto soudního řízení posouzen ustanoveným znalcem z oboru zdravotnictví, odvětví orthopedie a pracovní úrazy, specializace traumatologie, který ji vyšetřil a seznámil se s její zdravotnickou dokumentací a průběhem jejího zdravotního stavu od roku 1989. Ve svém znaleckém posudku konstatoval, že hlavní příčinou zhoršení bylo degenerativní onemocnění krční páteře v podobě cervikobrachiálního syndromu.

5. K odvolání stěžovatelky byl uvedený rozsudek potvrzen rozsudkem Městského soudu v Praze (dále jen „odvolací soud“) ze dne 30. září 2015 č. j. 23 Co 296/2015-162. Odvolací soud se zcela ztotožnil se skutkovými závěry soudu prvního stupně i jejich právním hodnocením. Za významný nepovažoval ani poukaz stěžovatelky na některé rozsudky Nejvyššího soudu, konkrétně rozsudek ze dne 13. prosince 2007 sp. zn. 21 Cdo 291/2007 a rozsudek ze dne 27. října 2009 sp. zn. 21 Cdo 2861/2008. Tato rozhodnutí vycházela ze skutkového stavu, kdy zaměstnavatel rozvázal pracovní poměr se zaměstnancem z důvodu ztráty způsobilosti vykonávat dosavadní práci pro následky pracovního úrazu, ačkoliv následně bylo zjištěno, že tomu tak nebylo a zaměstnanec byl schopen dosavadní práci vykonávat. V dané věci však podle odvolacího soudu nevyšlo najevo, že stěžovatelka mohla i nadále vykonávat dosavadní práci a že ztráta na výdělek jí vzniká jen proto, že žalovaný s ní rozvázal pracovní poměr výpovědí právě na základě

závěrů uvedeného lékařského posudku. Následky pracovního úrazu nebyly důležitou, podstatnou a značnou příčinou tohoto stavu.

6. Dovolání proti tomuto rozsudku Nejvyšší soud odmítl usnesením ze dne 31. března 2016 č. j. 21 Cdo 980/2016-193 z důvodu jeho nedostatků, pro které nešlo v dovolacím řízení pokračovat. Stěžovatelka v něm neměla uvést, v čem spatřuje splnění předpokladů přípustnosti dovolání, tedy při řešení jaké právní otázky se měl odvolací soud odchýlit od ustálené rozhodovací praxe Nejvyššího soudu. Současně v něm měl být vymezen jiný dovolací důvod, než který je uveden v § 241a odst. 1 občanského soudního řádu. V případě příčinné souvislosti mezi pracovním úrazem a vzniklou škodou na zdraví totiž nejde o otázku právní, ale skutkovou, která nemůže být řešena obecně, ale pouze v konkrétních souvislostech v rámci hodnocení důkazů.

III.

Argumentace stěžovatelky

7. Stěžovatelka nesouhlasí se závěrem Nejvyššího soudu, že její dovolání mělo vytčené obsahové nedostatky. Má za to, že zřetelně označila, od které ustálené rozhodovací praxe Nejvyššího soudu se odvolací soud v rámci svého právního posouzení věci odchýlil. V této souvislosti odkázala na dvě jeho předchozí rozhodnutí, konkrétně rozsudky sp. zn. 21 Cdo 291/2007 a 21 Cdo 2861/2008.

8. Z obou těchto rozsudků podle stěžovatelky vyplývá, že pro vznik příčinné souvislosti mezi pracovním úrazem a poklesem výdělku zaměstnance je rozhodující, zda byl pracovní poměr se zaměstnancem rozvázán pro následky pracovního úrazu, tedy zda je tato skutečnost uvedena ve výpovědi (či jiném způsobu rozvázání pracovního poměru) a v podkladovém rozhodnutí orgánu státní zdravotní správy o způsobilosti zaměstnance vykonávat dosavadní práci. Je-li tomu tak, pak podle právního názoru Nejvyššího soudu obsaženého v napadených rozhodnutích není významné, že pozdější znalecké zkoumání určí jako převažující příčinu neschopnosti vykonávat práci jiné (například vrozené) onemocnění. Právní otázka, kterou stěžovatelka, byť nikoliv takto doslovně, předestřela ve svém dovolání, se tak týká možnosti zpětného přezkoumání lékařských posudků o způsobilosti zaměstnance vykonávat dosavadní práci, a to po marném uplynutí lhůty k podání opravného prostředku proti nim.

9. Závěrem stěžovatelka uvádí, že obecné soudy chybně právně posoudily jimi zjištěný skutkový stav, když neshledaly příčinnou souvislost mezi jejím pracovním úrazem ze dne 15. října 2002 a rozvázáním pracovního poměru a následným poklesem jejích příjmů po 31. srpnu 2012. Z posudků o zdravotní způsobilosti k výkonu práce ze dne 12. dubna 2012 i posudku o invaliditě ze dne 11. dubna 2012 vyplývá, že byla shledána zdravotně nezpůsobilou k výkonu práce u vedlejšího účastníka, resp. byl konstatován pokles její pracovní schopnosti o 35 % z důvodu následků pracovního úrazu. Právě v návaznosti na tyto dokumenty došlo dne 20. června 2012 k rozvázání pracovního poměru výpovědí podle § 52 písm. d) zákoníku práce. Později provedené znalecké zkoumání již na tomto závěru, v souladu s uvedenými rozsudky Nejvyššího soudu, nemohlo nic změnit.

IV.

Průběh řízení před Ústavním soudem

10. Ústavní soud si pro účely tohoto řízení vyžádal spis vedený u Obvodního soudu pro Prahu 1 pod sp. zn. 17 C 195/2012 a vyzval účastníky i vedlejšího účastníka řízení k vyjádření se k ústavní stížnosti.

11. Nejvyšší soud ve svém vyjádření ze dne 8. prosince 2016 uvedl, že stěžovatelka v dovolání zejména zpochybňovala závěry revizního znaleckého posudku. K tomu předestřela vlastní skutkové závěry o příčinné souvislosti mezi svým pracovním úrazem ze dne 15. října 2002 a zhoršením jejího zdravotního stavu v roce 2010, přičemž tyto námitky nesměřovaly proti právnímu posouzení věci. Jejich podstatou byl nesouhlas stěžovatelky se závěry odvolacího soudu a soudu prvního stupně o skutkovém stavu věci. Ve zbylé části vyjádření uvedený soud shrnul důvody odmítnutí dovolání a navrhl, aby byla ústavní stížnost, nedojde-li k jejímu odmítnutí, zamítnuta.

12. Městský soud v Praze se k ústavní stížnosti nevyjádřil. Hlavní město Praha se svým podáním ze dne 28. listopadu 2016 podle § 28 odst. 2 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, vzdalo postavení vedlejšího účastníka tohoto řízení.

13. Uvedené vyjádření bylo zasláno stěžovatelce, která ve stanovené lhůtě (a ani poté) nevyužila možnosti na něj reagovat.

14. Ve smyslu § 44 zákona o Ústavním soudu rozhodl Ústavní soud ve věci bez konání ústního jednání, neboť od něj nebylo možno očekávat další objasnění věci.

V.

Podmínky projednání ústavní stížnosti proti usnesení dovolacího soudu

15. Ústavní soud se předně zabýval tou částí ústavní stížnosti stěžovatelky, která směřuje proti napadenému usnesení Nejvyššího soudu. V tomto rozsahu je ústavní stížnost přípustná (ze strany stěžovatelky byly vyčerpány všechny zákonné procesní prostředky k ochraně práva ve smyslu § 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu), byla podána včas a osobou k tomu oprávněnou a splňuje i všechny zákonem stanovené náležitosti, včetně povinného zastoupení advokátem (§ 29 až 31 zákona o Ústavním soudu). Bylo tedy možné přistoupit k jejímu věcnému posouzení.

VI.

Vlastní posouzení

16. V řízení o ústavních stížnostech [čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy, § 72 a násl. zákona o Ústavním soudu] se Ústavní soud jako soudní orgán ochrany ústavnosti (čl. 83 Ústavy) omezuje na posouzení, zda rozhodnutími orgánů veřejné moci nebo postupem předcházejícím jejich vydání nebyla porušena ústavně zaručená základní práva a svobody.

17. Ustanovení čl. 36 odst. 1 Listiny zaručuje každému možnost domáhat se svého práva u nezávislého a nestranného soudu (případně u jiného orgánu), podmínkou ovšem je, že se tak musí stát „stanoveným postupem“. Součástí tohoto postupu jsou veškeré

zákonem stanovené požadavky kladené na účastníka řízení, jež musí být z jeho strany splněny, aby soud mohl rozhodnout v jeho věci a aby při tom mohl zohlednit jím předestřená tvrzení a důkazy. Tyto požadavky mají sloužit především zajištění řádného chodu spravedlnosti a ochraně právní jistoty účastníků právních vztahů. Jednotlivě ani ve svém celku zároveň nesmí představovat takové omezení přístupu k soudu, které by se práva na soudní ochranu (spravedlivý proces) dotýkalo v samotné jeho podstatě a fakticky by tak znemožňovalo jeho uplatnění [například náleze ze dne 25. srpna 2005 sp. zn. IV. ÚS 281/04 (N 165/38 SbNU 319)]; všechna rozhodnutí Ústavního soudu uvedená v tomto nálezu jsou veřejně přístupná na <http://nalus.usoud.cz>. Jsou-li v konkrétním případě splněny předpoklady projednání návrhu a rozhodnutí o něm, je povinností soudu odpovídající tomuto základnímu právu, aby k projednání tohoto návrhu přistoupil a ve věci rozhodl.

18. Uvedená východiska se uplatní i ve vztahu k dovolání podle občanského soudního řádu. Z ústavního pořádku sice nevyplývá nárok na podání dovolání či jiného mimořádného opravného prostředku (zřejmě by obstála i právní úprava, která by takovéto prostředky nepřipouštěla vůbec), pakliže je však právní řád připouští, nemůže se rozhodování o nich ocitnout mimo ústavní rámec ochrany základních práv jednotlivce [náleze ze dne 11. února 2004 sp. zn. Pl. ÚS 1/03 (N 15/32 SbNU 131; 153/2004 Sb.)]. Výjimkou není ani rozhodování dovolacího soudu o tom, zda dovolání splňuje obsahové náležitosti podle § 241a odst. 2 a 3 občanského soudního řádu, tedy zda není dán důvod pro jeho odmítnutí podle § 243c odst. 1 občanského soudního řádu pro vady, které nebyly odstraněny ve lhůtě podle § 241b odst. 3 občanského soudního řádu, tedy zákonné lhůtě k podání dovolání nebo lhůtě stanovené k odstranění nedostatku podmínky právního zastoupení, a pro které nelze v dovolacím řízení pokračovat.

19. Jednou z povinných náležitostí dovolání podle § 241a odst. 2 občanského soudního řádu je, že v něm musí být uvedeno, v čem dovolatel spatřuje splnění předpokladů přípustnosti dovolání. Účel tohoto požadavku spočívá v tom, aby se advokát dovolatele ještě před podáním dovolání seznámil s relevantní judikaturou Nejvyššího soudu, a aby po seznámení se s ní zvážil, zda takovéto dovolání má šanci na úspěch, a tento názor sdělil dovolateli. Zákonodárce tímto způsobem reagoval na vysoký počet problematicky formulovaných dovolání. K jeho snížení by mělo přispět právě to, že se advokáti při zpracování dovolání budou muset odpovídajícím způsobem zabývat otázkou jejich přípustnosti (například usnesení ze dne 26. června 2014 sp. zn. III. ÚS 1675/14).

20. V případě napadeného rozsudku odvolacího soudu mohla být přípustnost dovolání založena jen při splnění některé z podmínek uvedených v § 237 občanského soudního řádu. Podle tohoto ustanovení je dovolání přípustné proti každému rozhodnutí odvolacího soudu, kterým se odvolací řízení končí, jestliže napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu nebo která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo je dovolacím soudem rozhodována rozdílně anebo má-li být dovolacím soudem vyřešena právní otázka posouzena jinak.

21. Stěžovatelka v úvodu svého dovolání uvedla, že napadený rozsudek odvolacího soudu „závisí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu“. V jeho

dalších částech pak toto své tvrzení dále rozvedla, když poukázala na to, že dovoláním napadený rozsudek se při hodnocení příčinné souvislosti mezi pracovním úrazem a ztrátou na výdělku v důsledku zániku pracovního poměru odchýlil od právních závěrů uvedených v rozsudcích Nejvyššího soudu sp. zn. 21 Cdo 291/2007 a 21 Cdo 2861/2008. V těchto věcech byl – obdobně jako ve věci stěžovatelky – vydán lékařský posudek, mající povahu rozhodnutí orgánu státní zdravotní správy, že zaměstnanec přestal být způsobilý k výkonu práce v důsledku pracovního úrazu. Nejvyšší soud v uvedených rozsudcích nepřipustil, že by obecné soudy mohly v rámci rozhodování o žalobě o náhradu škody z pracovního úrazu, jejíž zaplacení se žalobce domáhá vůči svému bývalému zaměstnavateli, dodatečně přehodnocovat důvod výpovědi nebo dohody vedoucí k zániku pracovního poměru spočívající v následcích pracovního úrazu, jenž vycházel ze závěru obsaženého v lékařském posudku. Pokud s tímto závěrem bývalý zaměstnavatel nesouhlasil, měl se proti předmětnému lékařskému posudku včas bránit opravnými prostředky.

22. Zákon nestanoví konkrétní způsob, jakým má být v dovolání uvedeno, v čem dovolatel spatřuje splnění předpokladů přípustnosti dovolání. Tyto skutečnosti z něj musí být seznatelné, mohou však být vyjádřeny v kterékoliv jeho části (srov. nálezný dne 19. listopadu 2015 sp. zn. I. ÚS 354/15). Tak tomu bylo i v případě dovolání stěžovatelky. Z jeho obsahu je zřejmé, že právní otázku, při jejímž řešení se měl Nejvyšší soud odchýlit od své ustálené rozhodovací praxe, spatřovala v tom, zda jsou obecné soudy při posuzování nároku na náhradu za ztrátu na výdělku vázány zjištěními obsaženými v lékařském posudku vydaném poskytovatelem pracovnělékařských služeb, jímž byla zjištěna ztráta způsobilosti k výkonu povolání v důsledku pracovního úrazu a jenž byl podkladem pro výpověď nebo jiný způsob zániku pracovního poměru. Přestože tato otázka mohla být v dovolání formulována precizněji, jde nepochybně o otázku procesního práva týkající se hodnocení důkazů, konkrétně vázanosti obecného soudu uvedeným lékařským posudkem při jeho skutkových zjištěních. V dovolání stěžovatelky tedy bylo uvedeno, v čem spatřuje splnění předpokladů jeho přípustnosti.

23. Rovněž neobstojí ani závěr dovolacího soudu, podle něhož stěžovatelka řádně nevymezila důvod dovolání, neboť měla uplatnit jiný dovolací důvod než ten, který je uveden v § 241a odst. 1 občanského soudního řádu. Podle tohoto ustanovení je možné podat dovolání pouze z důvodu, že rozhodnutí odvolacího soudu spočívá na nesprávném právním posouzení věci. Ustanovení § 241a odst. 3 občanského soudního řádu pak stanoví, že dovolací důvod se vymezí tak, že dovolatel uvede právní posouzení věci, které pokládá za nesprávné, a vyloží, v čem spočívá jeho nesprávnost.

24. Ústavní soud zdůrazňuje, že nesprávné právní posouzení věci se může týkat jakékoliv otázky hmotného nebo procesního práva, jejíž odlišné posouzení by se mohlo promítnout do výsledku řízení. Ostatně nedávalo by smysl, aby se přípustnost dovolání podle § 237 občanského soudního řádu odvíjela od otázek, které by dovolací soud nemohl v rámci svého přezkumu v dovolacím řízení zodpovědět. Nesprávné právní posouzení tak může vyvstat i v souvislosti se skutkovými zjištěními, přesněji řečeno se způsobem, jakým k nim odvolací soud dospěl. Jde o to, zda byla v konkrétním případě respektována zákonem stanovená pravidla pro hodnocení důkazů, včetně zákazu svévole, jenž lze jako obecný princip vyvodit přímo ze zásady právního státu. Významná část těchto pravidel má povahu ústavních zásad spravedlivého procesu. Relevantní otázka procesního práva se může týkat například toho, zda odvolacím soudem učiněná skutková zjištění nejsou v extrémním rozporu s provedenými důkazy,

nebo zda jejich hodnocení není nepřezkoumatelné s ohledem na absenci náležitého odůvodnění dovoláním napadeného rozhodnutí. Dovolatel ji nicméně vždy musí konfrontovat se stávající judikaturou dovolacího soudu, potažmo Ústavního soudu, neboť jen tak může uvést, v čem spatřuje splnění předpokladů přípustnosti dovolání.

25. V dané věci je důvodem dovolání nesouhlas s právním názorem odvolacího soudu, který ve vztahu k stěžovatelkou uplatněnému nároku nepovažoval za závazný závěr obsažený v lékařském posudku, jenž má povahu správního rozhodnutí a v jejím případě sloužil jako podklad pro výpověď z pracovního poměru. Pokud by došlo ze strany tohoto soudu k odlišnému posouzení otázky jeho závaznosti, byl by tím otevřen prostor pro případné jiné rozhodnutí o její žalobě. V dovolání tedy jednoznačně byl uveden dovolací důvod, který zcela zřejmě spočívá v tvrzeném nesprávném právní posouzení věci, konkrétně v nesprávném posouzení otázky procesního práva.

26. Pro úplnost je třeba dodat, že stěžovatelka by dostala příslušným požadavkům na obsah dovolání plynoucích z § 241a odst. 2 a 3 občanského soudního řádu i v případě, že by v dovolání vymezila dovolací důvod pouze tvrzením nesprávnosti skutkových zjištění, a pouze na tomto základě by formulovala, v čem spatřuje splnění předpokladů přípustnosti dovolání (tedy pokud by jí předestřená otázka byla fakticky polemikou se správností skutkových zjištění). Jak v minulosti konstatoval nejen Ústavní soud, ale i Evropský soud pro lidská práva, rozhraničení mezi skutkovými a právními otázkami není zcela zřejmé, a proto účastníci řízení nemohou být sankcionováni, pokud mají v dobré víře – byť mylně – za to, že platně otevřeli otázku (zásadního) právního významu [srov. rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 12. října 2010 ve věci stížnosti č. 35836/05 *Adamíček proti České republice*; dále usnesení ze dne 29. března 2011 sp. zn. IV. ÚS 3634/10 (U 3/60 SbNU 777), body 8 až 10; v širších souvislostech lze poukázat i na některá rozhodnutí v trestních věcech, konkrétně nález ze dne 23. března 2004 sp. zn. I. ÚS 4/04 (N 42/32 SbNU 405) či stanovisko pléna ze dne 4. března 2014 sp. zn. Pl. ÚS-st. 38/14 (ST 38/72 SbNU 599; 40/2014 Sb.)]. O složitosti tohoto posouzení nakonec vypovídá i otázka procesního práva, kterou v dovolacím řízení předestřela stěžovatelka.

27. Tím ovšem není nijak zpochybněno, že přípustnost dovolání by mohla být založena jen v případě, že by stěžovatelka v souvislosti se skutkovými zjištěními skutečně vymezila otázku hmotného nebo procesního práva, a že tato by z hlediska jejího vztahu k judikatuře dovolacího soudu splňovala některý z předpokladů přípustnosti dovolání podle § 237 občanského soudního řádu. Otázkou, zda tak skutečně učinila, se ale dovolací soud zabývá až v rámci posouzení jeho přípustnosti, a nikoliv v souvislosti s posuzováním obsahových náležitostí dovolání. Dovolání, jehož přípustnost spatřuje dovolatel – za předpokladu splnění ostatních náležitostí dovolání – toliko ve svém odlišném náhledu na správnost určitého konkrétního skutkového zjištění, bude podle § 243c odst. 1 občanského soudního řádu odmítnuto jako nepřipustné. Naopak ho podle tohoto ustanovení nelze odmítnout pro vady, které nebyly odstraněny ve lhůtě podle § 241b odst. 3 občanského soudního řádu a pro které nelze v dovolacím řízení pokračovat [srov. nález ze dne 17. prosince 2014 sp. zn. I. ÚS 3093/13 (N 231/75 SbNU 581)].

28. Uvedené odlišení důvodů odmítnutí dovolání, tedy zda pro nepřipustnost nebo včas neodstraněné vady, není samoúčelné. Pro dovolatele má význam z toho hlediska, že podle § 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu je podmínkou přípustnosti ústavní

stížnosti i (efektivní) vyčerpání mimořádného opravného prostředku, který orgán, jenž o něm rozhoduje, může odmítnout jako nepřipustný z důvodu závisejícího na jeho uvážení. V těchto případech nemůže jít nesplnění předpokladů přípustnosti k tíži dovolatele v tom smyslu, že by mu byla odeprána možnost podat proti dovoláním napadenému rozhodnutí odvolacího soudu ústavní stížnost. Ustanovení § 72 odst. 4 zákona o Ústavním soudu pro tento případ zachovává lhůtu k podání ústavní stížnosti i proti rozhodnutí odvolacího soudu, resp. nově ji odvíjí právě od doručení odmítavého usnesení dovolacího soudu.

29. Povahu mimořádného opravného prostředku, který orgán, jenž o něm rozhoduje, může odmítnout jako nepřipustný z důvodu závisejícího na jeho uvážení, má i dovolání, jehož přípustnost závisí na splnění předpokladů uvedených v § 237 občanského soudního řádu [srov. usnesení ze dne 28. března 2013 sp. zn. III. ÚS 772/13 (U 5/68 SbNU 541)]. Posouzení přípustnosti dovolání má – s ohledem na obsah těchto předpokladů – ve své podstatě povahu meritorního přezkumu, v jehož rámci se zkoumá nejen soulad rozhodnutí odvolacího soudu s dosavadní judikaturou dovolacího soudu, ale i správnost této judikatury. Neshledá-li dovolací soud jejich splnění, znamená to, že se ztotožnil s řešením předestřené právní otázky v rozhodnutí odvolacího soudu. Přípustnost dovolání tak fakticky závisí na právním hodnocení věci, respektive na výsledku dovolacího řízení, který stěžovateli pochopitelně nemohl být znám v době podání dovolání. Právě z tohoto důvodu lze v odmítnutí dovolání pro nepřipustnost spatřovat uvážení dovolacího soudu. Takovéto rozhodnutí musí být samozřejmě vždy náležitým způsobem odůvodněno, což znamená, že v něm musejí být adekvátně vypořádány jednotlivé stěžovatelem vymezené právní otázky [například nález sp. zn. Pl. ÚS 1/03 nebo nález ze dne 9. února 2016 sp. zn. II. ÚS 2312/15].

30. Právní závěr Ústavního soudu, podle něhož je podmínkou přípustnosti ústavní stížnosti vyčerpání dovolání, jehož přípustnost může být založena podle § 237 občanského soudního řádu, je odůvodněn tím, že dovolatel může již v dovolacím řízení dosáhnout ochrany základních práv a svobod ve stejném rozsahu (s výjimkou možnosti posouzení ústavnosti zákona), jako v řízení před Ústavním soudem. Ústavně zaručená lidská práva a svobody jsou integrální součástí právního řádu a orgány veřejné moci na ně při výkladu a použití právních předpisů musí vždy brát zřetel. Ústavní soud je pak v rámci řízení o ústavní stížnosti oprávněn – není-li k dispozici jiný zákonný prostředek ochrany práva – přezkoumávat jakékoliv rozhodnutí či jiný zásah orgánu veřejné moci, včetně rozhodnutí soudů z toho hlediska, zda jím nedošlo k nepřipustnému zásahu do základních práv a svobod. Vyhovění ústavní stížnosti přitom – není-li založeno na zjištění protiústavnosti použitého zákona – neznamená nic jiného, než konstatování pochybení příslušného orgánu veřejné moci, tedy že při vydání rozhodnutí nebo jiném zásahu nepostupoval tak, jak správně v souladu se zákonem postupovat měl.

31. Ústava ve svém čl. 4 svěřuje ochranu základních práv a svobod soudní moci jako celku, přičemž je především věcí zákonodárce, jakým způsobem v tomto ohledu upraví příslušnost jednotlivých soudů. Platí nicméně, že jakýkoliv soud při svém rozhodování musí postupovat v souladu se základními právy a svobodami. Zároveň musí zákon vymežit jednotlivé procesní prostředky ochrany práv takovým způsobem, aby bylo pro kteroukoliv fyzickou nebo právnickou osobu předem seznatelné, jakým procesním prostředkem se může domáhat ochrany svých subjektivních práv, a aby bylo jednoznačně určeno, za jakých podmínek jej může uplatnit. To platí i pro ústavní

stížnost, která je jako prostředek ochrany ústavně zaručených práv a svobod zaručena každé fyzické i právnické osobě v čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy.

32. Pakliže občanský soudní řád otevřel prostor k tomu, aby byla v řízení o dovolání předmětem přezkumu jakákoliv otázka hmotného nebo procesního práva, na které závisí rozhodnutí odvolacího soudu (právní posouzení věci), vytvořil tím podmínky k tomu, aby byly v tomto řízení uplatnitelné i jakékoliv námitky porušení ústavně zaručených základních práv a svobod. Ani dovolací soud, ani Ústavní soud nejsou oprávněny přehodnocovat skutkové závěry obecných soudů. Jak již ale bylo naznačeno výše, součástí přezkumu ze strany každého z nich může být otázka, zda byly dodrženy zákonem (či dokonce ústavním pořádkem) stanovené zásady hodnocení důkazů. Z hlediska zákonné úpravy dovolání nejde o nic jiného, než o otázku procesního práva. Z tohoto důvodu Ústavní soud – nejde-li o případ, kdy se uplatní výjimka podle § 75 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu – nemá pochybnosti o správnosti výkladu, že podmínkou přípustnosti ústavní stížnosti je vyčerpání dovolání, jehož přípustnost může být založena podle § 237 občanského soudního řádu.

33. Je zřejmé, že k efektivnímu vyčerpání dovolání nedojde, bude-li podáno vadně, tedy aniž by obsahovalo zákonem stanovené náležitosti, jež jsou uvedeny v § 241a odst. 2 a 3 občanského soudního řádu, nebo když bude nepřipustné z některého z důvodů uvedeného v § 238 občanského soudního řádu. Podmínka efektivního vyčerpání dovolání naopak bude splněna, jestliže bude důvod jeho odmítnutí spočívat v tom, že nejsou dány předpoklady přípustnosti dovolání podle § 237 občanského soudního řádu. S ohledem na jejich vymezení je totiž posouzení těchto předpokladů v podstatě meritorním posouzením dovolání, jehož výsledek nemůže dovolatel předem znát. Za této situace tak odmítnutí dovolání pro nepřipustnost nelze vykládat jinak, než jako závisející na uvážení odvolacího soudu. Ustanovení § 72 odst. 4 zákona o Ústavním soudu pro tento případ zároveň vylučuje, aby mělo takovéto odmítnutí dovolání jakékoliv negativní důsledky ve vztahu k dovolateli z hlediska jeho možnosti domoci se přezkumu rozhodnutí odvolacího soudu ze strany Ústavního soudu. Již samotným posouzením dovolání jako nepřipustného z důvodu nesplnění předpokladů přípustnosti dovolání podle § 237 občanského soudního řádu, jestliže dovolací soud nemá pochybnost o správnosti rozhodnutí odvolacího soudu a tento svůj závěr náležitě odůvodní, je z hlediska ochrany práv dovolatele naplněn účel dovolání.

34. Zmíněných možných negativních důsledků si při své rozhodovací činnosti musí být dovolací soud vědom. Tento soud je při svém rozhodování – stejně jako jakýkoliv jiný orgán veřejné moci – vázán ústavním pořádkem a musí upřednostnit takový výklad zákonné úpravy řízení před ním, který dbá ústavně zaručených práv a svobod. To znamená, že i když dovolatel podle názoru odvolacího soudu nesprávně posoudí, zda se jím předestřený dovolací důvod či otázka, od níž se má odvíjet přípustnost dovolání, týká právního posouzení věci, toto pochybení s ohledem na nejednoznačnost rozhraničení právních a skutkových otázek nesmí mít vůči němu takové následky, že se proti rozhodnutí odvolacího soudu již nebude moci bránit prostřednictvím ústavní stížnosti. Dovolací soud musí za současné zákonné úpravy provést uvedené hodnocení v rámci posouzení splnění předpokladů přípustnosti dovolání podle § 237 občanského soudního řádu, a nikoliv již při posuzování jeho obsahových náležitostí podle § 241a odst. 2 a 3 občanského soudního řádu. V posledně uvedeném případě posuzuje splnění předmětných obsahových náležitostí pouze z toho hlediska, zda dovolatel jasně a určitě uvedl, v čem spatřuje splnění předpokladů přípustnosti dovolání, a zda vymezil dovolací

důvod, nikoliv zda dovolatelem předestřená právní otázka či právní posouzení nejsou ve své podstatě pouhou polemikou se skutkovými zjištěními.

35. Je namístě připomenout, že i dovolací soud je v mezích své zákonem stanovené pravomoci povinen poskytovat ochranu subjektivním právům jednotlivce. Smysl podmínky přípustnosti ústavní stížnosti podle § 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu, jež spočívá ve vyčerpání mimořádného opravného prostředku, který orgán, jenž o něm rozhoduje, může odmítnout jako nepřipustný z důvodů závisejících na jeho uvážení, nelze v případě dovolání, jehož přípustnost může být založena podle § 237 občanského soudního řádu, spatřovat jen v jakémsi „právu“ dovolacího soudu mít možnost vyjádřit svůj právní názor k určité právní otázce. Zákonodárce tuto podmínku stanovil proto, že i samotné dovolání představuje efektivní prostředek ochrany práv, kterým lze dosáhnout ochrany základních práv a svobod ještě v rámci soustavy obecných soudů. Tím není nijak dotčen význam dovolání při sjednocování rozhodovací činnosti obecných soudů.

36. Ústavní soud konstatuje, že dovolání stěžovatelky splňovalo zákonem stanovené náležitosti podle § 241a odst. 2 a 3 občanského soudního řádu, neboť v něm bylo uvedeno, v čem stěžovatelka spatřuje splnění předpokladů jeho přípustnosti, jakož i vymezení důvodu dovolání. Neobstojí proto závěr dovolacího soudu o vadách dovolání, pro které nelze pokračovat v řízení o něm. Naopak lze v tomto závěru spatřovat pochybení, v jehož důsledku bylo stěžovatelce – za předpokladu, že její dovolání splňovalo ostatní procesní předpoklady – upřeno posouzení přípustnosti jejího dovolání z hlediska podmínek plynoucích z § 237 občanského soudního řádu, tedy v podstatě jeho meritorní projednání. Tím jí byl napadeným usnesením odepřen přístup k dovolacímu soudu a porušeno její základní právo na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny.

VII.

Podmínky projednání ústavní stížnosti proti ostatním napadeným rozhodnutím

37. Vzhledem k tomu, že dovolací soud odmítl dovolání z důvodu nesprávného posouzení jeho obsahových náležitostí, Ústavní soud se dále nezabýval ústavní stížností v části směřující proti ostatním napadeným rozhodnutím. Zjištěné porušení ústavně zaručených základních práv a svobod stěžovatelky zakládá důvod pro jeho zrušení, čímž se otevírá prostor k tomu, aby byla otázka přípustnosti, jakož i důvodnosti dovolání řádně posouzena v dovolacím řízení. Je tedy zřejmé, že ústavní stížnost proti rozsudkům odvolacího soudu a soudu prvního stupně je v tuto chvíli předčasná. Zrušení usnesení dovolacího soudu umožní, aby stěžovatelka dosáhla ochrany svých práv v dovolacím řízení, v důsledku čehož v její věci ještě nejsou vyčerpány všechny zákonem stanovené prostředky ochrany práva. V případě ostatních napadených rozhodnutí tudíž není splněna podmínka přípustnosti ústavní stížnosti podle § 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu.

VIII.

Závěr

38. Ze všech těchto důvodů Ústavní soud shledal ústavní stížnost stěžovatelky důvodnou v části, ve které směřuje proti napadenému usnesení dovolacího soudu. Podle

§ 82 odst. 1, odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu jí tak mimo ústní jednání bez přítomnosti účastníků řízení částečně vyhověl (výrok I) a toto usnesení podle § 82 odst. 3 písm. a) téhož zákona zrušil (výrok II). Ve zbytku ústavní stížnost odmítl podle § 43 odst. 1 písm. e) zákona o Ústavním soudu jako nepřijatelnou (výrok III).

39. V dalším řízení bude povinností Nejvyššího soudu opětovně posoudit dovolání stěžovatelky z hlediska splnění zákonem stanovených procesních předpokladů, tentokrát však již bude vázán právním názorem vysloveným v tomto nálezu. Ústavní soud na tomto místě nijak nepředjímá výsledek posouzení přípustnosti či dokonce důvodnosti dovolání.

Poučení: Proti rozhodnutí Ústavního soudu se nelze odvolat.

V Brně dne 15. března 2017

Jiří Zemánek v. r.
předseda senátu

Za správnost vyhotovení:
Jitka Chmelová